

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ അയോധ്യാകാണ്ഡേ

॥ ചതുർവിംശഃ സർഗഃ ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

ശ്രീ രംഗരാമാനുജ മഹാദേശികൻ

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
ശ്രീസീതാലക്ഷ്മണഭരതശത്രുഘ്നഹനുമത്സമേത ശ്രീരാമചന്ദ്ര പരബ്രഹ്മണേ നമഃ

|| ചതുർവിംശഃ സർഗഃ ||

വിലപന്ത്യാഃ കൗസൽയായാ ആത്മാനമപി വനം നേതും ശ്രീരാമം
പ്രത്യാഗ്രഹഃ, പത്യുഃ സേവൈവ നാരീണാം ധർമ ഇതി പ്രതിപാദ്യ
ശ്രീരാമേണ തസ്യ നിവാരണം സ്വകീയവനഗമനേ തസ്യ
അനുമതിഗ്രഹണം ച

തം സമീക്ഷ്യ വ്യവസിതം
പിതൂർനിർദേശപാലനേ |
കൗസൽയാ ബാഷ്പസംരുദ്ധാ
വചോ ധർമീഷ്ടമബ്രവീത് || 2.24.1 ||

അദ്യഷ്ടദുഃഖോ ധർമാത്മാ
സർവഭൂതപ്രിയംവദഃ |
മയി ജാതോ ദശരഥാത്
കഥമുംചേരന വർതയേത് || 2.24.2 ||

യസ്യ ഭൃത്യാശ്ച ദാസാശ്ച
മൃഷ്ടാന്യന്നാനി ഭുഞ്ജതേ |
കഥം സ ഭോക്ഷ്യതേ രാമോ
വനേ മൂലഫലാന്യയം || 2.24.3 ||

ക ഏതച്ഛുഭൃദധേച്ഛുത്യാ
കസ്യ വാ ന ഭവേദ് ഭയം |

ഗുണവാൻ ദധിതോ രാജ്ഞഃ

കാകുത്സ്ഥോ യദ് വിവാസ്യതേ || 2.24.4 ||

നൂനം തു ബലവാൻ ലോകേ

കൃതാന്തഃ സർവമാദിശൻ |

ലോകേ രാമാദിരാമസ്ത്വം

വനം യത്ര ഗമിഷ്യസി || 2.24.5 ||

അയം തു മാമാത്മഭവ -

സ്തുവാദർശനമാരുതഃ |

വിലാപദുഃഖസമീധോ

രുദിതാശ്രുഹുതാഹുതിഃ || 2.24.6 ||

ചിന്താവാഷ്ടമഹായുമ -

സ്തുവാഗമനചിന്തജഃ |

കർശയിത്യാധികം പുത്ര

നിഃശ്യാസായാസസംഭവഃ || 2.24.7 ||

ത്വയാ വിഹീനാമിഹ മാം

ശോകാഗ്നിരതുലോ മഹാൻ |

പ്രധക്ഷ്യതി യഥാ കക്ഷ്യം

ചിത്രഭാനുർഹിമാത്യയേ || 2.24.8 ||

കഥം ഹി ധേനുഃ സ്വം വത്സം

ഗച്ഛന്തമനുഗച്ഛതി |

അഹം ത്യാനുഗമിഷ്യാമി

യത്ര വത്സ ഗമിഷ്യസി || 2.24.9 ||

യഥാ നിഗദിതം മാത്രാ

തദ് വാക്യം പുരുഷർഷഭഃ |

ശ്രുത്യാ രാജോബ്രവീദ് വാക്യം
മാതരം ഭൃശദുഃഖിതാം || 2.24.10 ||

കൈകേയോ വഞ്ചിതോ രാജാ
മയി ചാരൺയമാശ്രിതേ |
ഭവത്യാ ച പരിത്യക്തോ
ന നൂനം വർതയിഷ്യതി || 2.24.11 ||

ഭർതുഃ കില പരിത്യാഗോ
നൃശംസഃ കേവലം സ്ത്രിയാഃ |
സ ഭവത്യാ ന കർതവ്യോ
മനസാപി വിഗർഹിതഃ || 2.24.12 ||

യാവജ്ജീവതി കാകുസ്ഥഃ
പിതാ മേ ജഗതീപതിഃ |
ശുശ്രൂഷാ ക്രിയതാം താവത്
സ ഹി ധർമഃ സനാതനഃ || 2.24.13 ||

ഏവമുക്താ തു രാമേണ
കൗസൽയാ ശുഭദർശനാ |
തഥേത്യുവാച സുപ്രീതാ
രാമമക്ലിഷ്ടകാരിണം || 2.24.14 ||

ഏവമുക്തസ്തു വചനം
രാമോ ധർമഭൃതാം വരഃ |
ഭൂയസ്താമബ്രവീദ് വാക്യം
മാതരം ഭൃശദുഃഖിതാം || 2.24.15 ||

മയാ ചൈവ ഭവത്യാ ച
കർതവ്യം വചനം പിതൃഃ |

രാജാ ഭർതാ ഗുരുഃ ശ്രേഷ്ഠഃ
സർവേഷാമീശ്വരഃ പ്രഭുഃ || 2.24.16 ||

ഇമാനി തു മഹാരൺയേ
വിഹൃത്യ നവ പഞ്ച ച |
വർഷാണി പരമപ്രീത്യാ
സ്ഥാസ്യാമി വചനേ തവ || 2.24.17 ||

ഏവമുക്താ പ്രിയം പുത്രം
ബാഷ്പപൂർണാനനാ തദാ |
ഉവാച പരമാർതാ തു
കൗസൽയാ സുതവത്സലാ || 2.24.18 ||

ആസാം രാമ സപത്നീനാം
വസ്തും മധ്യേ ന മേ ക്ഷമം |
നയ മാമപി കാകുത്സ്മ
വനം വന്യാം മൃഗീമിവ || 2.24.19 ||

യദി തേ ഗമനേ ബുദ്ധിഃ
കൃതാ പിതൂരപേക്ഷയാ |
താം തഥാ രുദതീം രാജോ
രുദൻ വചനമബ്രവീത് || 2.24.20 ||

ജീവന്ത്യാ ഹി സ്ത്രീയാ ഭർതാ
ദൈവതം പ്രഭുരേവ ച |
ഭവത്യാ മമ ചൈവാദ്യ
രാജാ പ്രഭവതി പ്രഭുഃ || 2.24.21 ||

ന ഹ്യനാഥാ വയം രാജ്ഞാ
ലോകനാഥേന ധീമതാ |

ഭരതശ്ചാപി ധർമാത്മാ
സർവഭൂതപ്രിയംവദഃ || 2.24.22 ||

ഭവതീമനുവർത്തേത
സ ഹി ധർമരതഃ സദാ |
യഥാ മയി തു നിഷ്ക്ലാന്തേ
പുത്രശോകേന പാർഥിവഃ || 2.24.23 ||

ശ്രമം നാവാപ്സയാത് കിഞ്ചി -
ഭപ്രമത്താ തഥാ കുരു |
ദാരൂണശ്ചാപ്യയം ശോകോ
യഥൈനം ന വിനാശയേത് || 2.24.24 ||

രാജേണാ വൃദ്ധസ്യ സതതം
ഹിതം ചര സമാഹിതാ |
വ്രതോപവാസനിരതാ
യാ നാരി പരമോത്തമാ || 2.24.25 ||

ഭർതാരം നാനുവർത്തേത
സാ ച പാപഗതിർഭവേത് |
ഭർതൂഃ ശുശ്രൂഷയാ നാരി
ലഭതേ സ്വർഗമുത്തമം || 2.24.26 ||

അപി യാ നിർനമസ്കാരാ
നിവൃത്താ ദേവപൂജനാത് |
ശുശ്രൂഷാമേവ കുർവീത
ഭർതൂഃ പ്രിയഹിതേ രതാ || 2.24.27 ||

ഏഷ ധർമഃ സ്ത്രിയാ നിത്യോ
വേദേ ലോകേ ശ്രുതഃ സ്മൃതഃ |

അഗ്നികാർയേഷു ച സദാ
സുമനോഭിശ്ച ദേവതാഃ || 2.24.28 ||

പൂജ്യാന്യേ മത്കൃതേ ദേവി
ബ്രഹ്മണാശ്ചൈവ സത്കൃതാഃ |
ഏവം കാലം പ്രതീക്ഷസ്യ
മമാഗമനകാക്ഷിണീ || 2.24.29 ||

നിയതാ നിയതാഹാരാ
ഭർത്യശുശ്രൂഷണേ രതാ |
പ്രാപ്സ്യന്തേ പരമം കാമം
മയി പർയാഗതേ സതി || 2.24.30 ||

യദി ധർമഭൃതാം ശ്രേഷ്ഠാ
ധാരയിഷ്യതി ജീവിതം |
ഏവമുക്താ തു രാമേണ
ബാഷ്പപർയാകുലേക്ഷണാ || 2.24.31 ||

കൗസൽയാ പുത്രശോകാർതാ
രാമം വചനമബ്രവീത് |
ഗമനേ സുകൃതാം ബുദ്ധിം
ന തേ ശക്നോമി പുത്രക || 2.24.32 ||

വിനിവർതയിതും വീര
നൂനം കാലോ ദുരത്യയഃ |
ഗച്ഛ പുത്ര ത്വമേകാഗ്രോ
ഭദ്രം ത്വേന്ത്യ സദാ വിഭോ || 2.24.33 ||

പുനസ്ത്വയി നിവൃത്തേ തു
ഭവിഷ്യാമി ഗതക്ലമാ |

പ്രത്യാഗതേ മഹാഭാഗേ
 കൃതാർഥേ ചരിതവ്രതേ |
 പിതൂരാനുൺയതാം പ്രാപ്തേ
 സ്വപിഷ്യേ പരമം സുഖം || 2.24.34 ||

കൃതാന്തസ്യ ഗതിഃ പുത്ര
 ദുർവിഭാവ്യാ സദാ ഭൂവി |
 യസ്ത്യാം സഞ്ചോദയതി മേ
 വച ആവിധ്യ രാഘവ || 2.24.35 ||

ഗച്ഛേദാനീം മഹാബാഹോ
 ക്ഷേമേണ പുനരാഗതഃ |
 നന്ദയിഷ്യസി മാം പുത്ര
 സാമ്നാ ശ്ലക്ഷ്ണേന ചാരുണാ || 2.24.36 ||

അപീദാനീം സ കാലഃ സ്വാദ്
 വനാത് പ്രത്യാഗതം പുനഃ |
 യത്ത്യാം പുത്രക പശ്യേയം
 ജടാവൽകലധാരിണം || 2.24.37 ||

തഥാ ഹി രാമം വനവാസനിശ്ചിതം
 ദദർശ ദേവീ പരമേണ ചേതസാ |
 ഉവാച രാമം ശുഭലക്ഷണം വചോ
 ബഭൂവ ച സ്വസ്ത്യയനാദികാക്ഷിണീ || 2.24.38 ||

|| ഇത്യാർഷേ ശ്രീമദ്രാമായണേ വാൽമീകീയേ ആദികാവ്യേ
 അയോധ്യാകാണ്ഡേ ചതുർവിംശഃ സർഗഃ ||